

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT

Az Erdélyi Kárpát Egyesület hivatalos értesítője

MÁTYÁS KIRÁLY EMLÉKÉV

Főszerkesztő és felelős kiadó: Dr. BALOGH ERNŐ
Laptulajdonos: ERDÉLYI KÁRPÁT EGYESÜLET

XL. ÉVFOLYAM

1943. 9. SZ. (363)

Erdély

TARTALOM

Dr. Tavaszy Sándor: Nyári barangolások és elmélkedések 1943. — *Itj. Xántus János dr.*: Új cseppköves barlang Gálosházán. — *Czirják Károly*: A Horthy-csúcson. — *Babos Imre*: A budai hegyekben. — *B. I.*: Túrára. — *B. I.* Régi túranaplókból... — *Hírek*. — A címlap *Koválszky Károly* felvétele

Az „Erdély“ előfizetési ára egész évre 6 pengő. Tagoknak 5 pengő. — Tagsági díj évi 6 P. — Az előfizetési díjak befizethetők az EKE 72.478. számú csekkzámláján és a központi irodában Kolozsvár, Jókai-utca 2., II. emelet. — Hivatalos órák: d. e. 9—1-ig, d. n. 5—8-ig. Telefon 36-37.

Az Erdélyi Kárpát Egyesület központjának és vidéki osztályainak levelezési címei:

Központ: Kolozsvár, Jókai-utca 2., II. emelet. Telefon 36-37.

Besztercei osztály: *Dr. Stieber Lajos* Beszterce, Erdőigazgatóság.

Csikszéki osztály: *Székely Géza*, Csíkszereda, OMIH.

Dési »Cibles« osztály: *Knizsek Károly*, Dés, Villamosművek.

Felsőbányai osztály: *Dr. Görög József*, Felsőbánya.

Háromszéki osztály: *Dr. Dobay Béla Sepsiszentgyörgy*.

Marosszéki osztály: EKE marosszéki osztálya, Kazinczy-u. 13., Marosvásárhely.

Nagybányai »Gutin« osztály: *Tréger Lajos*, Nagybánya, Fürdőtelep.

Óradnai osztály: *vitész Solthy László*, Óradna.

Révi »Zichy« osztály: *Dr. Kulcsár András* ref. lelkész, Rév.

Udvarhelyi osztály: *Zárug András*, kereskedő, Székelyudvarhely.

Zilahai »Meszes« osztály: *Seress Miklós*, Zilah, Király-u. 23.

ERDÉLY

Nyári barangolások és elmélkedések

1943

Királyhágó, Dregán-völgy, Sebesvár, Sztána, Almás-vára, Maros-völgy, Isten-széke, Ordományos, Riszeg-tető. Ennyi az egész: nyári barangolásaim színhelye. Sem a világtörténeti helyzet, sem egyéni helyzetem nem engedte, hogy nagyobb utakra vállalkozzam. Ezek is alkalmi utak, nem tervszerű vállalkozások. Itt voltam, vagy ott voltam s közben elloptam egy-egy napot, hogy találkozam Erdély múltjával, lelkével s szép ragyogó tekintetével. És mindannyiszor találkoztam. És ez a földolog, nem a megtett utak nagysága, még kevésbé a kilométerek száma, vagy a teljesítmények rendkívülisége. Kevés idő alatt, rövid úton, lehet a gyönyörűséget fokozni. De ennél fontosabb, hogy mialatt megnyílnak a szemek s néznek és gyönyörködnek, nyíljék meg a lélek is s lásson messze és mélyre. Erdély földje abban páratlan, hogy alkalmat ad nemcsak a gyönyörködésre, a természeti szépségek élvezetére, hanem a látásra is. Erdély földje nemcsak a szemeket nyitogatja, hanem a lelket is szólítgatja és hívogatja. Reményik Sándor akárhol járt, mindenütt hallotta, hogy „Erdély harangoz, harangoz a mélyben“. Erdély tájai, bárhol járunk, egy elsüllyedt világról, egy külön Atlantiszról beszélnek, szépen és ékesen, olyan ékesen és szépen, amilyen ékes és szép itt minden völgy és halom, minden mélység és magasság. És még csodálatosabb az, hogy ez az elsüllyedt erdélyi Atlantisz mindannyiszor felbukkan a mélyből, valahányszor igazán elmerülünk külső szépségében. Felbukkan s megmutatja tragikus szépségét. Harangoz, hívogat magához s beszél a múlttól és a jövőről. Valóban hát nem elsüllyedt világ, hanem élő világ, hatalmasabb és nagyobb, valóságosabb és igazabb, mint ez a jelenvaló világ. Életünk nagyobbik felét képezi az, ami bennünk múlt, a múlt nagyobb, mint a jelen. A múltnak nagyobb a gazdagsága is, igaztesebb a szépsége is, mélyebb az igazsága is.

Királyhágó. Ragyogó júniusi nap. Amott nyugaton, fényben úsznak a rónák, keleten, smaragdzöld erdők és hegyek intenek felénk. Valóban, királyi út, amelyen valamikor fejedelmek, győzelmes hadvezérek vonultak át Magyarhonból Erdélyországba, vagy vissza. Semmiképpen sem arra van rendelve, hogy elválasszon, hanem inkább arra, hogy összekössön és együtt tartson. Talán ezért fakasztott annyi könnyet, valahányszor a triánoni magyar reá emlékezett.

Dregán-völgy. Mentén, felfelé haladunk s a Dregán-patak mind haragosabban és hevesebben támad az útjában álló kövekre, a kövek alól felbukkanó pisztrángok pedig mind elszántabban szállanak szembe a rohanó vízzel. A völgy csak Viságmezőnél tágul ki, de itt már 15 km. út után véget is ér, erdélyi földön idegen ország következik. Visszatérünk s a Kecskés-völgyön át feljutunk a Tarányos-tetőre, ahonnan már lenézünk a Sebes völgyébe. Itt, a Vlegyásza alatt, ezek a völgyek és tetők is beszélnek, az elsüllyedt Atlantisz itt is harangoz, de minden szava csak vád és ítélet: Magyar! hütlenné váltál földedhez és önmagadhoz!

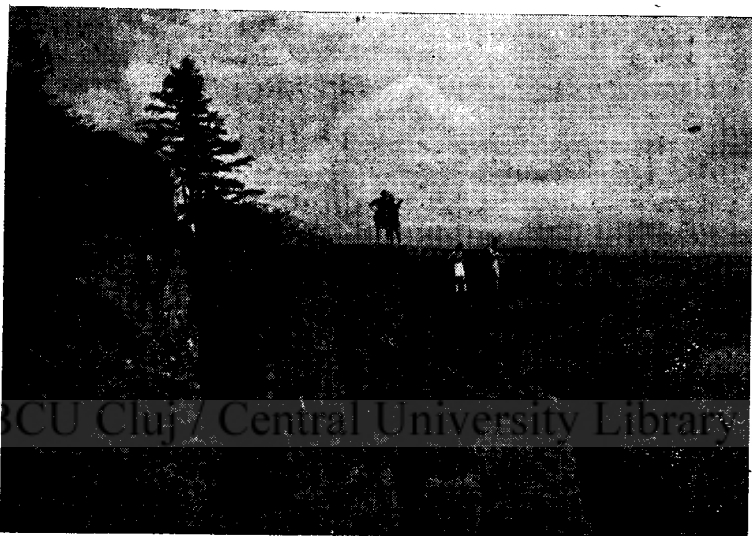
Almási Dezsővár

(Pakó Béla felv.)

Sebesvár és Almás-vára. Valamikor erős védelmező helyek uralkodtak hosszú völgyek felett, ma szegyenkezve, félreállva várják teljes pusztulásukat. Romjaikban is mily büszke erős falak, azt hinnéd, soha megbontani nem lehet, de már se hasznuk, se hatalmuk. Most azonban, hogy a hasznót és hatalmat hajszó embernek már nem kell, most ébreszt igazán tiszteletet maga iránt. A romok beszélnek, tanítanak, intenek, bűnbánatra hívnak. A romok beszélnek évszázadokról, sőt évezredekéről. Milyen csodálatos az, hogy a történetírás nem tud olyan messze visszamenni, hogy ezeknek helyén ne találna valami halvány emléket, amely ne hozná emberek, népek és események hírét. A római hódításról, Róbert Károly lovagjairól, majd fejedelmekről, törökökről, tatárokról beszél, az Árpád-házi királyokról, előkelő várúrakról, alázatos szerzetesekről, monostori életről, majd véres küzdelmekről beszél ez. Szegény, megtört, verejtékező jobbágyok jönnek felénk, amint hírcolják a nehéz köveket, véres kardot forgató fejedelmi csapatok törnek elő s vernek vissza szemünk előtt rettenetes támadásokat. Majd szorgalmas szerzeteseket látunk, amott Almásvára alatt, amint ásnak, kapálnak s a Szent-mezőn fákat ültetnek. Még ma is látod az egykoron szorgos életnek, a művelő kezeknek nyomait. A morajló élet

ma már elvonult, leszállott a völgyekbe ezekről a magaslatokról s ma ott állanak igházán árván, de fenségesen árván. De milyen jó, hogy magánosan, árván állanak, mert legalább vannak helyek, ahova nem hat el ennek a megvészett életnek lármája. Porladó igazi hőseik milyen megvetéssel hallják ennek a mai világnak gépesített anyagháborúját.

Maros-völgy, Istenszéke. Itt már Erdély észak-keleti részén járunk. Dédánál vagyunk, a Maros-szoros szádánál, ahol a folyó győzelmesen tör ki már szabadabb és szélesebb terekre, miután sikerült átvágni azt a vulkánikus hegytömeget, amely ma északra a Kelemen, délre pedig

Istenszéke

(Pakó Béla felv.)

a Görgény-havast alkotja. Az Istenszéke a Kelemen-vonulat legnyugatibb része. Bárhonnan is nézzük, délről, vagy nyugatról, kellő távlatban, mint hatalmas szék, vagy még inkább, mint valami borzalmas méretű koporsó tűnik a szemünkbe. Közvetlenül alatta, a lábánál azonban megszűnik ez a látvány. Nyugati és keleti oldalán merőlegesen eső falai úgy tűnnek fel, mint valami várromok, a déli oldala pedig többszörösen betörve mered elibénk. Merész kaptatók, sőt kapaszkodók visznek a magasba mialatt szebbnél-szebb lávafolyásokat látunk, némelyik a rajta leszüremlő vízréteg alatt egyenesen a folyás látszatát kelti. Ahol a lombos-bükkös erdő megszűnik, nagyszerű kilátások nyílnak szemünk előtt, a Kelemen keleti felére, meg a szembefekvő Görgényi havasokra. Fenn a tetőn ér aztán a nagy meglepetés. Olyan az Istenszéke, mint valami sík lap, amelyet ékes fenyőerdő vesz körül, közepén pedig nagyszerű kútforrás buzog, ontva kristálytiszta vizét. A tördezett andezit-lapokból felépített hegy, a sűrű fűszőnyeg alatt, reng a lábunk alatt, hogy még kellemesebbé tegye a járást. Feltör a lelkünk ből a bibliai szó: Bizony, jó nekünk itt lenni! A tiszta napfény, amelynek nem áll útjába az emberi vergődés által felvert por, a még tisztább levegő, amelynek ozonja frissíti a szívet és vért, a légkör és a látókör

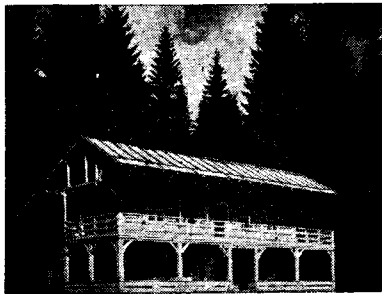
áhitata, mind Isten közellétét hirdeti. Itt minden olyan nagy, oly rendkívüli, itt nincs semmi kicsinyes, hanem itt minden a végtelen erő szörnyű méreteiről beszél. Itt nem a Történet, hanem az Úristen szava zúg, mint az orgonaszó, itt nem emberi események, hanem világformáló események mentek végbe.

Ordományos, Riszeg-tető. A mindennapi élet forgataga hol jobbra, hol balra viszi életünk útját. A magasságokban sohasem maradhatunk hosszabb ideig. Felvisz a szívünk, hajt a gondolatunk, szárnyal a képzeletünk, de egyszer csak le kell szállanunk ismét, nem tudunk folyamatosan a magasságokban élni. Haza kellett térnünk s az augusztusi forróság utolsó napjain ismét itt kellett keresnünk Erdély lelkével való találkozást. Sztánáról neki vágunk Körösfő felé, erdön át, völgyekbe le, majd az Ordományos-tetőn találjuk magunkat. Valamikor falu volt, de ma már csak a neve és az emléke bizonyítja egykori létét. Méla borongás száll a lelkünkre, mint valami halvány árnyék s idézi a múltat, az arcokat, amelyek sírtak és vígadtak, a kezeket, amelyek összefonódtak, harcoltak és dolgoztak, kemény kalotaszegi férfiakat, viruló asszonyokat, akik valahol itt porladnak Ordományos lankái alatt. Felettünk van a Riszeg-tető, ahol hamar elfelejtjük a borongó emlékeket s ismét a jelenvaló élet képei vonulnak fel tekintetünk előtt. Itt van a lábunknál Körösfő, Zsobok, amott Bánffyhungad, Sárvasár, Nyárszó, közelebb Bikal, Farnas, Sztána, Kispetri. Kalotaszeget innen lehet a legjobban áttekinteni. Bárhova lépünk, őskori csigák, kagylók kőületeibe botlunk. Felveszünk egyet s csodálkozva szemléljük szokatlanul nagy spirális vonalait. Megkövesedett élet, amelyből új élet támad. Ebből az elmúlt életből születik az az új élet, amelyen küzd, fárad, szeret és gyűlöl, de látásokat lát és alkot egy nép, amely sokszor ajkunkra adja a kérdést: vajjon a halál, vagy egy megújult élet felé tart? — Megdördül az ég s a hetek óta tartó szárazság után lehullanak az első esőcseppek. Megdördül az ég s int, nehogy ítélkezzünk. Isten az életnek és a halálnak a Ura. Ő a halálból is új életet teremt. A felhők mögül kibúvik a Nap s szórja reánk ismét, már szelídebb sugarait.

DR. TAVASZY SÁNDOR.

MENJEN ÜDÜLNI az ERDÉLYI KÁRPAT-EGYESÜLET

Forrásligeti menedékházába

Megközelítése Nagybányáról, tengerszintfeletti magassága 1016 m.

Kirándulási lehetőségek a Rozsályra, Gutinra, hosszabb túra a rendkívüli szépségű Bódi-tóhoz.

Felvilágosítást nyújt az Erdélyi Kárpát-Egyesület nagybányai osztályának elnöke: Tréger Lajos, Nagybánya, Fürdőtelep. Válaszbélyeg mellékelendő!

Új cseppköves barlang Gálosházán

A Biharerdő mészkővonulatainak turistaérdekességei úgy látszik még ma is állandó és szinte kiapadhatatlannak látszó meglepetéseket tartogatnak természetjáróink és szakembereink számára egyaránt.

Tekintettel arra, hogy ennek a tájegységnek különleges alkata, nagykiterjedésű mészkő fennsíkjai a karsztosodásra és karsztos tünemények keletkezésére rendkívüli előfeltételeket nyújtanak állandó, sőt mondhatni rendszertelen portyázás esetében is, sok érdekességre akadáhat az erre járó geológus.

Ez év nyarán szinte „ad hoc” kínálkozott számomra kutatási lehetőség a Biharerdő Eleds környéki tájkamrájában s kutatásaim rövid előzetes tájékoztatóját ezúton szeretném ismertetni.

Gálosháza község, melynek barlangjait és karsztos tüneményeit nagy vonalakban tanulmányozhattam, közigazgatásilag Bihar megye éledsi járásában fekszik s a Budapest—Nagyvárad—Kolozsvár fővonalon keresztül Rikosd állomáson közelíthető meg.

A katonai térképlapok közül jó kalauzunk lehetnek az 1:75.000 léptékű Biharrosa és az éledsi 1:75.000 léptékű lap.

Karsztos természetű vidékről lévén szó, feltétlenül szükséges, hogy mintegy előljáróban pár szóval kitérjünk Gálosháza környékének fizikai földrajzi és főleg geológiai viszonyaira, hiszen ezek magyarázzák meg a vidék sajátos és festői arculatát — egész jellegét.

Földrajzilag Gálosháza környéke kis, de önálló tájkamrának tekinthető. A Gálosházi patak völgyfőjének karsztos platóján terül el maga a falu — erősen nyugtalan, óriási dolináktól felszabadult felszínen. Ez a dolinás felszín csupán kezdete annak a hatalmas karsztos fennsíknak, mely a községtől délre eső határvonalon túl mélyen benyúlik a Biharerdő Romániába eső részeire is. A község nyugati szélén aprócska, száraz időben szinte kiszáradó patak ered, mely a templomtól északra, mintegy harminc méternyi távolságban tűnik el abban a barlangban, melyet a későbbiek során óhajtok olvasóimmal megismertetni.

Ez a két patak alkotja különben a község környékének vízrajzi tengelyét s egyben a földalatti vízhálózat kibogozásának kulcsát is.

Ha ezt a kis tájkamrát most szélesebb keretek közé óhajtjuk foglalni, akkor a Prinz I. által Biharerdőnek nevezett tájegység tagjának kell tekintenünk őt. Kissé megszűkítve a fogalomkörét, Királyerdő nevét viseli ez a Sebes-Körös jobbpartját kísérő hegyvonulat, mely északon a Réz-Meszes hegységre tekint, illetőleg a nagyváradi öbölre.

Biharerdő s vele együtt a Királyerdő is régen belekerült már a magyarság földrajzi horizontjába mint az Anonymusz által említett Igfon erdeje vagy Rogeriusz püspök Siralmas Krónikájának óriás erdőségeképpen, melyet három nap alatt sem járhatott be a lovas.

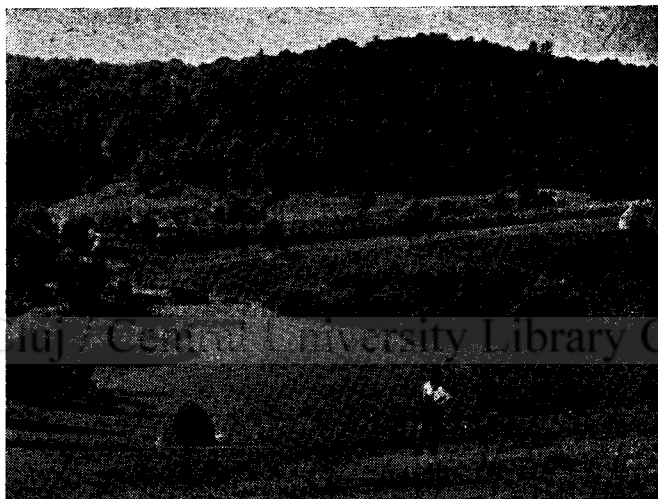
Geológiaiag triász korú dachstein mészkő alkotja itt a föld köpenyét, mely helyenként dolomitósodik, másutt meg érdekes „terra rosa”-formációkat hoz létre.

Földtani szempontból tehát minden adottság megvan itt a barlangosodásra s a környék karsztikus tüneményei jól beleilleszkednek abba a nagy barlangsorozatba, melyet Csarnóháza, Barátka, Várson-

kolyos, Rév, Kőrösbarlang és Esküllő földalatti üregei és barlangjai jeleznek.

Természetjáróink és szakembereink sokat fáradoztak ezeknek feltárásán. Elég, ha csupán néhány nevet említünk meg közülük, így Petényi János Salamont, Czárán Gyulát, a nemrégiben elhunyt Veress Istvánt, vagy napjainkból dr. Balogh Ernő és dr. Roska Márton egyetemi tanárokat s dr. Kessler Hubertet, a magyar barlangkutatás élharcosát. Ez utóbbinak éppen az elmúlt nyáron volt alkalma az észak-bihari forrásbarlangok úttörő tanulmányozására s e sorok írója is megtekintette Kőrösbarlang község Forrásbarlangjában végzett nagyszabású vízsüllyesztést, melynek eredményeképpen Kessler dr. a barlang eddig megközelíthetelen járatait is feltárhatta.

Ez év júliusában aztán egyesületünk révi menedékházában tar-

Dolina-tó Gálosházán.

tózkodva, ifj. Danielisz Endre gimnáziumi tanuló felhívta figyelmemet arra a barlangra, mely az Élesd melletti Gálosháza község belterületén van s amelynek szűk bejáratán át ő és egyik barátja már beereszkedtek a belső járatokba is.

Felkérésemre augusztus hó 6-án elkísért engem Gálosházára s ennek a kirándulásnak eredményeképpen fordítottam figyelmemet a község közvetlen környékének karsztikus tüneményeire.

Gálosháza községet legkönnyebben a Rikosdi vasúti megálló felől lehet megközelíteni, ahonnan jó órányi gyaloglással elérhető. Az út eleinte Szászfalva gyümölcsöskertei között kanyarog a Kőrös völgyének balpartján húzódó gerinc felé, majd a Hideg-forrás (Izvorul rece) üditően friss vizét élvezve érkezünk ahhoz a festőien szép ritkás erdőhöz, mely már közvetlenül a gerinc alatt húzódik. Ezen keresztül szép erdei sétaúton érünk el a község északi peremén húzódó mészkőfennsíkra. Az út mentén jobbról és balról 8—10 kisebb-nagyobb dolina húzódik. Nyugati irányban két nagyobb, hozzávetőlegesen 20—30 m

átmérővel, kelet felé pedig három nagyobb és több kisebb víznyelő figyelhető meg.

Ezek a dolinák már közvetlen összeköttetésben állanak azzal a barlanggal, melynek bejárata a község templomától északi irányban, mintegy harminc, negyven méternyire fekszik, néhány csenevész fűzfa között.

A barlang feletti mészkőfennsíkról jól áttekinthető a falu közvetlen környéke, dolináktól szaggatott hepe-hupás felszín irtásos kopár hegyoldalakkal, itt-ott daraberdők maradvékával.

Rövid öt-, hatméteres folyósóban folytatódik a mintegy két méter magas barlangi bejárat egyenesen keleti irányban, hogy azután hirtelenül északnak fordulva a barlangba befolyó kis patak eltűnjön egy 3.5—4 m magas vízesés peremén át, egy mélyebben fekvő szintben.

Jellegzetes karsztos vidék. A nyíllal jelzett helyen a barlang bejárata.

A vízesésen csak kötél, illetőleg egy kölcsönként létra segítségével tudtunk leereszkedni, miközben a befolyó kis patak kenderáztatástól „illatos“ vize vékony sugárban ömlött reánk. A fürdő kellemetlen voltát növeli az is, hogy a bejárat folyosó tele van elpusztult háziállatok bomló tetemeivel s a víz ezeken keresztül folydogálva érkezik el a zuhataghoz.

Leereszkedve a vízesés peremén, meglehetősen tágas és 7—8 m magas előcsarnokba érkeünk, melyet tréfásan Pokoltornácnak nevezünk el.

Kötél segítségével leeresztettük a kutatáshoz szükséges lámpákat és egyéb eszközöket, aztán alaposabban körülnézve elindultunk a kis patak nyomán. A kint uralkodó kánikulai hőségnek itt már nyoma sem volt s a 12 fokos levegőben bizony meg-megborzongtunk. Mintegy 15 lépést tehattünk még, amikor balfelől egy 6—8 m hosszú vakon végződő oldalágra bukkantunk. Ebben a mélységben még felszínlakó állatok, így pókok és egyéb ízeltlábúak nyomai bukkantunk. Mint

érdekességet említhetem meg, hogy a bejárattól mintegy 15 méternyire teljes sötétségben bukkantam reá egy pókfajtának kocsonyás burokba zárt tojásaira a patak balpartján lévő sziklafal egyik horpadásában. Néhány lépést előrehaladva, hűséges Ariadne-fonalunk, a kis patak eltűnik a folyosó jobboldali sziklafalában húzódó kis üregben. Nem mehet azonban messzire, mert sziklára szorított, füffel jól kivehető a víz csörgedezése. Tényleg, alig harmincméteres út után a víz ismét eltűnik a sziklafalból, hogy a bejárattól mintegy 150 méternyire végleg eltűnjön egy mélyen aláhajló szifon törmelékei között. A barlangnak az az ú. n. vizes ága tehát 150 m. mélységig járható. Innen tovább már csak robbantással lehetne előrehaladni, e sorok írójának véleménye szerint azonban sokkal fontosabb volna azt megállapítani, vajjon hol van a barlangba befolyó kis patak földalatti útjának vége, hiszen vizesbarlangot kutatni lehetőleg mindég a kifolyástól kezdődően kell. A vizeság megközelítően északkeleti irányú, cseppkőképződményekben szegény s azok is, melyeket a barlang falán látni lehet vastag iszapréteggel bevontak. Augusztusi kánikula lévén, a kis patak vize bizony alig folydogált, magasan, olykor 3 m-re fejtünk fölött azonban a sziklafal kiugró peremlein fönnakadt ágak és levelek árulják el, milyen hatalmas víztömeg zúdul itt le hirtelen támadt zivatarok alkalmával. Ott, ahol a patak vize eltűnik rengeteg besodort rákocska (*Gammarus* sp) tengeti ideig-óráig életét.

Mivel a továbbhaladásra ebben az ágba semmi kilátás sem volt, visszafordultunk s a barlang előszobájában szemügyre vettük azt a sötétbevesző járatot, mely fejtünk fölött a vizes peremével egy magasságban látszott. Független sziklalépcsőn felkapaszkodva 2 m széles és ennél valamivel magasabb folyosó tárult fel előttünk, s húzódott közelítően északnyugati irányban. Lábaik alatt csakhamar felfedeztük a menyezeten tanyászó denevérek guanóját, majd a lassan szűkülő folyosó oldalain feltűnkedtek az első vakítóan fehér cseppkőképződmények. Különösen a tetőről alácsüngő aprócka sztalaktitok millió és millió kalcitkristályának csillogása nyújtott tündéri látványosságot. Mintegy 40 méternyire a barlang előcsarnokától már megjelennek a nagyobb, olykor 1—2 méter magas cseppkőoszlopok is, érintetlen fehérségben csillogva villanyfáklyáink fényében. Hatvan méternyi út után a barlang mennyezete hirtelen annyira aláhajlott, hogy utunkat csak hasoncsúszva tudtuk folytatni egy kis, néhány méter hosszú, iszapos tómedren keresztül. A lassan ismét emelkedő mennyezet lehetővé teszi a fölegyeneseledést, amikor a folyosó hirtelen, szinte derékszögben északkeleti irányba fordul, majd jókora teremmé szélesedik ki. A bejárattól itt pontosan 80 méternyire vagyunk. A teremben fantasztikus össze-visszaságban egy hajdani barlangomlás, illetőleg tetőbeszakadás gigászi sziklatömbjei hevernek szeszélyes össze-visszaságban. A *Kyklopszok* terme ez.

Tovább haladva a lassan szűkülő folyosóban, állandóan küzködnünk kellett az utunkban álló iszapos sziklákkal. Fáradságos utunkért azonban bőven kárpótolt az a tündérien szép, hófehér ezüst boglya, mely fenyőágakhoz hasonló kalcitkristály halmazáival valóban a természet egyik csodálatos művészi remekét tárta elénk. A méternyi magas boglya baloldalán, a valószínűleg felülről beszivárgó vízerecskék

mentén, ezüstfehér kristálybevonatok vannak, hasonlóan a torták fehér cukorkérgéhez.

Ebben a mélységben akadtunk reá azokra a lemezalakú cseppkőképződményekre is, melyek különböző hosszúságuk és változó vastagságuk miatt más és más magasságú és színezetű zenei hangot adnak, ha geológuskalapácsunkkal megütogetjük őket. Kis földalatti zene-terem ez — cseppkőxilofonokkal.

Mintegy 85 méternyire a bejárattól, ennek a szárazágnak képe is merőben megváltozik. Már a szárazág kifejezés sem helyes — csupán megkülönböztetésként alkalmazzuk — mert ebben az ágban is minden cseppkő végén ott ragyog a vízecspek ezüst gömböcskéje, jeléül annak, hogy ma is élő-fejlődő barlangban vagyunk. Az a kis kiszáradt tómeder is, melyen keresztülkúsztunk, nedves agyagjával elárulta, hogy csak a kánikula volt képes vizét eltüntetni. Valószínűleg a fölöttünk elterülő mészkőfennsík már ismertetett dolinái azok, amelyek vízzel táplálják a barlangnak ezt az ágát. Itt a már említett mélységben az eddig egy nívóban húzódó folyosó most függőleges irányban tagozódik s világosan megkülönböztethető egy felső, és egy néhány méterrel lejjeb fekvő alsó barlangi szint. A felső szintben egy meredek szikla-perem állotta utunkat s késztetett visszafordulásra. Második utam alkalmával, amikor Jancsika Alberttel, az Erdély szerkesztőjével és Wéber János karpaszományos utáztizedessel megkíséreltük a továbbhaladást, az alsó ágban haladtunk tovább meglehetősen nehezen, mert a szeszélyes sziklatömbök s az igen szűk és iszapos folyosó minden lépésünknel alapos meggondolást kívánt. Ebben az alsó szintben sikerült augusztus 13-án Jancsika Albertnek még 50 métert két szűk nyíláson átbújva, részben hasoncsúszva előrehaladnia s megállapítani azt, hogy ebben a szakaszban vannak a barlang legnagyobb (kb. 1—1.20 méter magas) cseppkőoszlopai. Lassú és türelmes munkával még előbbre is lehetne itt jutni, sajnos ezt számunkra az idő rövidsége nem tette lehetővé. A bejárattól mintegy 120 méternyire a nedves, iszapos sziklán nagy számban találtam hófehérszínű barlangi rákocskákat.

A Gálosházi barlang eddig bejárt szakaszainak hosszúsága 360 m-re tehető. Azok a turisták, akik Réven ütik fel főhadiszállásukat, egynapos kirándulás keretében könnyen és nagyobb fáradság nélkül meglátogathatják.

Mint érdekességet említhetem meg, hogy a község határában egyéb földrajzi és geológiai érdekességek is rejlenek. Ezeknek föltárása most van folyamatban. Megtekintésre turistaszempontból is méltó a Gálosházi (Găleşilor) patak völgyfőjében fekvő érdekes dolina-tó, valamint az a hatalmas búvópatak, mely ennek a völgynek patakját táplálja jókora malmot is hajtva közvetlenül kibukkanása után. Ez a búvópatak is egy feltárás alatt álló barlangból tör elő s vízbősége a Révi Styx-nél sokkal nagyobb. Remélhető, hogy az ősz folyamán itt végződő kutatásaimról mielőbb beszámolhatok majd az Erdély olvasóinak is, bár ennek az új vizesbarlangnak kikutatása a víz bősége és alacsony hőfoka miatt nagy nehézségkébe ütközik.

Ifj. Dr. Xántus János.

A Horthy-csúcson

Hazánk jelenleg legnagyobb hegységének, a Radnai-havasoknak megismerése méltán ösztönzi kirándulásra azok százait, akik még nem jártak rajta. Hiszen még nekünk is, akik annyiszor jártuk végig gerinceit, völgyeit, oly sok új szépséget nyújt, hogy majdnem minden évben újabb vándorlást tervezünk s akár az Arnyesvölgyén, akár Radnaborberek felől közelítjük meg, még mindig nem ismerjük eléggé. Ezúttal a Horthy-csúcs volt ismét a főcél, de Borsai kiindulással.

Kezdjük ott, hogy csaknem 24 órai vonatozás után feleségemmel Borsára érkezve megtaláljuk a Magyar Sí Szövetség társasgépkocsiját, amely a 14 km-re fekvő Borsafüredre visz. Maga a telep még kezdetleges ahhoz, hogy „füred“ elnevezés illethesse, de annál jobb nekünk turistáknak. Két szállás van: a Move Sportegylet „Borsvezér Szállása“ és a „Magyar Sí Szövetség“ ideiglenes háza. Épül azonban egy hatalmas emeletes kőház, amely hivatva lesz a nagyarányú síelőforgalmat biztosítani. A környék inkább sítrepjellegű. Tágas, mély völgykatlanok, mindenfelé gyönyörű fenyvesekkel. Közvetlen közelben emelkedik a Galac 2057 m. csúcsa. Két napot pihenéssel, fürdéssel, eper-szedéssel töltünk el. Felkeressük az enyhén vasas- és buzogó kénesforrást, benézünk a mészegető kemencékbe stb. Másnap este társulunk az ott időző Jilek Antallal, a budapesti Pannonia Turista Egylet tagjával a Horthy-csúcsra való felmenetelre. Alkalmi tehergépkocsival lemegyünk Borsára, hogy ott megháljunk. Borsán a szállás kérdése nagyon nehéz. Sok kapura ugyan ki van függesztve a „Fizető Vendéglátó“ táblácska, de érthető okokból nem merünk be sem lépni ezekbe a házakba. Az egyetlen tiszta, rendes hálóhely a gyógyszertárral szemben, özv. Fábry Adolfné keresztény asszonynál van. Ajánlatos előre írni, mert mindig foglalt mindkét szobája. Nekünk szerencsénk volt, mert kaptunk szállást. Harmadnap 1/27-kor a legszükségesebbeket magunkhoz véve nekivágunk a csúcsnak. Az egész hegy-fal úgy emelkedik ki a borsai völgyből, mint egy nagy kulissza. Legtanácsosabb a jelzést követni, mert ez ügyesen visz az aránylag „könnyű“ helyeken. Egy vöröstéglás épületnél kezdődik, átvisz egy széles fahídon, majd jó darabig kertek és telkek közötti kavicsos utakon vezet. Van mit gázolniok a tulajdonosoknak it tavaszi olvadáskor! No, de most szép nyár van, kellemes hűvös-napos idő, kiérünk egy lapos fennsíkra az enyhén emelkedő úton. Már érzik a gyanta- és fenyőszag, pedig még el sem értük az erdőt. Az erdő aránylag kis területet foglal el a hegy magasságához viszonyítva. Rövid idő alatt átmegyünk rajta és egy szép gyalogfenyős térségen találjuk magunkat, amelynek alján kis faház van (szükség esetén szállás). A térség másik felén emelkedik a hegyoldal, itt kezdődik az igazi mászás. Meredek füves részen sok sziklával, patakkal, jéghideg forrásokkal változatossá tett úton, a jelzés mentén feljutunk a Mosolygó tó katlanába. (4 óra Borsától.) A katlan gyönyörű cirkuszvölgy, sok kőfolyással, közepén a kristálytisza, smaragdzöld tóval. Mellette kis kőház, szükség esetén be lehet húzódni az eső elől. Süt a nap, lágyan fodroz a tó vize, jól esne mellette sokáig üldögelni. De úz-hajt a szenvedély, fel a csúcsra, még szebbet látni...

A jelzés megkerüli a tavat és jó meredek köves oldalon felvisz a gerincre. Az előttünk levő négy turistát elhagyjuk és pont 12-kor a gerincen vagyunk. Sietnünk kell, száguldanak a felhők, távolról már dörgést hallani. Húsz perc alatt a 2305 m. magas csúcson vagyunk, ahol térképező katonákat találunk.

Időnk rövid a körültekintésre, a felséges kilátás hamar eltűnik szemünk elől. Meglátjuk a Rebrát, a Puzdrát, a Repedőt, alól a borsai völgyet, aztán beborít mindent egy nagy felhő. Ilyen minden boldogság, rövid és eltűnik... Felöltözünk a hideg nyirkos ködben való tartózkodásra és ebédelünk. A dörgések mind közelebb hallatszanak, kénytelenek vagyunk félóra mulva lefelé indulni és a Mosolygó tavi házba húzódni. Elvonul az eső első fele, kisüt a nap. A honvédek ezalatt lementek az erdőhatárnál levő kis faházba, mi is követjük őket. Ott várjuk be tűz mellett az eső másik kiadósabb felét. Ismét kisüt a nap, ragyog a sok vízcepp a fenyőtűkön. Lefelé indulunk, élvezve a szép csendes délutánt, van időnk beérni estére borsai szállásunkra.

Negyednap reggel Julek Antaltól elbúcsuzunk és vissza gépkocsizunk Borsafüredre. Szakad az eső rövidebb-hosszabb részletekben, csak ötödnap indulhatunk tovább.

Útirányunk a Lóhavas és az oldalában épült „Anikó“ menedékház, mely a Magyar Si Klub tulajdona. Virágdús rétek között jutunk az erdőbe. A szokásos festett jelzés helyett itt útmutató táblácskák igazítanak el. Kierve az erdőből, tágas havasi rét következik, melynek szélén letelepedve sokáig gyönyörködünk a Gonoszkő sziklás ormaiban és az alatta zuhanó vízesésben. Újabb kis erdőrész következik, amely a Palást oldalában felvisz a nyeregbe. Innen már látjuk a ház. Majd minden oldalról védett teknőben épült 1580 m. magasságban. Itt találkoztunk Horn K. Lajos főmérnökkel, Budapest egyik legjobb alpenistájával. Szívélyes beszélgetés között elmondja, hogy már hetek óta bolyong az erdélyi hegyek között. A vendégek nagyrésze itt is budapesti, mint Borsafüreden. Jólesik látni, mennyire szeretik az erdélyi hegyeket. Csak azt nem értjük mi erdélyiek, miért kell a hölgyek itt is naponta többször kifessék magukat és vasaltabbnál-vasaltabb hosszú nadrágokat viseljenek...

Ismét esők jönnek egyre-másra, két napig csak a Lóhavasra, vagy a Palástra lehet felsétálni. Rövid percekre nyílik csak kilátás. A Gonoszkőre már nincs időnk átmenni.

Hetednap ragyogó tiszta, hideg időre ébredve, gyorsan csomagolunk és félhétkor tovább indulunk az Ünökő felé. Felmegyünk a Lóhavas a Gargalóval összekötő gerincre. Hideg szél fúj, felhőkbe kerülünk. Aztán ki-ki derül, alattunk a nagy sötét Anyesvölgyét, a Galacot, majd távolabb északnyugatra a Horthy-csúcsot, Rebrát látjuk. Útirányunk a Gargaló, amelynek oldalában egyenesen az Embertetőre (2135 m.) megyünk. A kis fakeresztnél megpihenünk, mert meg kell pihennünk, oly csodás a kilátás... Alól a komor kőomlásos völgykatlanok, körülöttünk a szebbnél szebb csúcsok teszik változatossá a képet. Aztán ismét ködbe jutunk annyira, hogy egy pásztor igazít útba. Időközben az Ünökőre való menetel tervét elvetettük, hogy az érdekesebb Korongyos-csúcs felé menjünk. Az ünökői Száz Kárpát-

egyesületi menedékház amúgy is lakhatatlan most. Az egyesület érthetetlen okokból elhanyagolja ezt a házat és hagyja, hogy az ott legrésző szarvasmarhák húzódjanak be oda éjszakára.

Mire a Korongyos felé vivő gerincet megtaláljuk, már ismét süt a nap és ettől kezdve egész nap ragyogó szép meleg időnk van. Ennél szebb, boldogabb napunk kevés akadt. A csúcsok mind tisztán látszanak, végig mutogatjuk őket egymásnak. Itt-ott habfehér felhők úsznak az égbolton, alattuk árnyékuk ugyanúgy vonul végig a széles, füves hegyhátakon. Nem tudunk betelni a szépségekkel. A Korongyos aljában is hosszabb napozást rendezünk. Előttünk a gerinc végén az Ünökő nagy háta látszik. Ma ünnepe van. Az irigy felhők nem takarják el a napsütést egész délután.

Rövid mászás a Korongyosra és visszatérünk, hogy a Szákának nevezett völgyön lemenjünk Borberekre. Az erdőn keresztül jó ösvény visz le. Pöttömnyi pásztorfiú terel szembe egy juhnyáját, olyanokat füttyent, hogy majd megsüketülünk. Megkérem, tanítson meg engem is, de akárhogy csűröm-csavarom a nyelvem, olyan élesekét még sem tudok füttyenteni.

Leérve a patakhoz, jó fürdést rendezünk a köves talajú, hideg patakban.

Az út lassan kiszélesedik, nemsokára más patak és út torkollik be az Ünökő egyik oldalgerincéről. Este 7 óra lehet, mire Borberekre érünk.

Szállás persze nincsen. Kénytelenek vagyunk a község közepén levő vendéglő padlásszobáiban „turistaszállásnak” nevezett fekhelyeken aludni. Itt is szót kell emelnem azért, hogy hazánk legszebb hegyiségének aljában a legnagyobb turistaforgalom idején mennyire el van hanyagolva a turista-szállás kérdése. Ilyen rendetlen — piszkos helyen még nem aludtunk! A fürdőtelep gondnoksága ne csak a fürdővendégekkel, hanem a turistákkal is törődjék!

Utolsó napunkat ismét kellemes fürdéssel töljük el a telep közelében, aztán búcsúpoharat merítünk a borvízből és Óradnára gyalogolunk, hogy hajnalban hazautazhassunk.

Kirándulásunk tehát végig jól sikerült. Nem csoda, hiszen Borsára érkezésünk előtt két kéményseprő szállt fel a vonatba...

E jól eltöltött szabadság után kellemesen emlékezünk vissza a napfényes tetőkre, a komor völgyekre és ha Borsafüredre gondolunk, már egy húsvéti sikirándulás terveit szövögetjük előre magunkban...

Czirják Károly.

A budai hegyekben

Budapesten a Dunapartra érkezőt mindjárt a hegyek fogadják. Nem magas, felhőket szántó „ezresek“, de elégségesek arra, hogy viszonylagos magasságukkal felkeltsék érdeklődését minden vendég turistánknak. Kit nem érdekelne fővárosunk házrengetegének és tündérien szép fekvésének képe fenntről, a kilátó helyekről.

Ezeket a Dunapartról könnyen megpillantható hegyeket a névadó városrész után „budai hegyeknek“ nevezi a földrajz tudomány.

*

A *Gellérthegy* a legkönnyebben megközelíthető és leglátogatottabb hegyünk. Az egyetlen íveléssel Dunát átlépő Erzsébet-híd budai hídfőjétől lépcsőkkel, pihenő helyekkel szabdaltnál kényelmes sétaúttal már 8 perc alatt a hatalmas Gellért-szobor mögé levezető fordulóhoz érkezünk. Utunk minden egyes részéről nagyszerű és folyton növekedő kép tárul elénk! Balra tovább folytatva utunkat, 4 perc múlva délnek tartó kettős útelágazás előtt állunk. A baloldali a Gellérthegy alsó oldal útjára vezet és a meredek dolomitornyok fölött már elénk varázsolja a főváros házrengetegét. Észak felé a budai Várat, a Margit-szigetet, távolabb a Hármashatárhegy széles hátát pillantjuk meg. Ötperces sétaúttal meredek lépcsősorhoz és ezzel a Gellérthegy déli oldalát hálózó sétautakra érkezünk. Itt a gyárkéményekkel tűzdelt terjedelmesebb Csepel-sziget, jobbra pedig hegyünk oldalára telepedett villanegyed zárja a kilátást. Ha nem futja időnk, úgy innen alig 10 perc alatt le is ereszkedhetünk a Gellért-szálló előtti villamos és autóbusz megállókhöz.

Erdemes azonban több időt szánni a gellérthegyi sétának. Úgy az előbb említett kettős útelágazásnál a jobboldali sétaúttal 8 perc alatt felérkezhetünk a hegy délkeleti élére. Itt jobbra fordulunk és lépcsőkkel 2 perc múlva a Citadellával koronázott hegytetőn állunk. Oldalutunk magasabb részéről, a szépen megépített pihenőkről, majd a tetőről, az előbbinél nagyszerűbb képet kapunk: a Dunára, a város felé, a távolabbi hegy- és dombvidékre.

A Citadella vagy fellegvár császári parancsra 1851-ben épült a lázadó magyar főváros félemlítésére. Az Árpádok idejében Pestihegy a neve, majd az ősi hitet vallók által 1036-ban a meredek sziklafalról, — a hegy lábánál folyó Dunába lökött Gellért csanádi püspökről nevezték el hegyünket.

A tetőről délfelé, kényelmes sétautakkal a Gellért-szálló elé jutunk. Ha a Citadella mellett északnak tartunk és a főkapu, majd alagútszerű átjáró után az autótut nyugat felé kereszteljük 6 perc, a fészületet jobbra mellőzzük, tágas térre jutunk. Itt nyugat felé kapunk nagyszerű kilátást a meredek és sziklás Sas-hegyre, az erdővel borított Csillebérc tömegére, a távolabbi Kamaraerdő irányába, balra a csepeli Dunarészre. Tovább nyugat felé a Búsuló Juhász vendéglőt balra mellőzzük négy perc, leereszkedünk a Szirtes úttal a Hegyja-úti autóbusz megállóhoz 10 perc. Balra a Déli vasút alagútja fölött a volt tabáni temető mellett a Gömbös Gyula útra, jobbra pedig a Erzsébet-hídhöz érkezünk 13—13 perces gyaloglással.

Menetidők: Erzsébet-híd budai hídfő Gellért-szobor: 8 perc, — alsó oldalúton a sziklák fölött: 15 perc, — délkeleti oldalélen: 20 perc, Gellért-szálló előtti villamos és autóbusz megálló: 32 perc.

*

Szemlőhegyi kilátó Buda másik könnyen megközelíthető, nagyszerű körképet nyújtó helye. Az óbudai Zsigmond térről nyugat felé vezető Darázs utcán át indulunk ide. A rövidke utca felső végén lépcső után, beépítetlen térségen át a gyalogsvény balra tart és a jobbra felvezető lépcsővel a Szeréna utat keresztessük 8 perc. Hármashatárhegyi útelágazásnál a Józsefhegyi úton haladunk tovább (2 perc). Lassan emelkedő utunkkal balra mellőzzük a Szemlőhegyi utat és a 28 sz. ház előtti szemlőhegyi kilátóhoz érkezünk (15 perc). A toronyról nagyszerű körképben van részünk. Kelet felé lent a Duna víztükrében a kedves Margit-sziget, mögötte a pesti házrengetegek, távolabb a mogyoródi, gödöllői hegyek, dombok emelkednek. Dél felé a hidakkal szabdaltnál Dunán, földrészünk nagy országútján végig futhat tekintetünk a messze elnyúló Csepel-sziget felé. Közelebb a Vár, mögötte a Citadella, a lapos Svábhegy, a sziklás Sashegy teszik változatossá a képet. Nyugatra az elvárosiasodott Széchenyi-hegy, a messze néző és kilátótoronnyal hívalkodó János-hegy, az erdőshátú Kis-Hárshegy, majd északi felé a kiemelkedő Hármashatárhegy szűkíti a látóhatárt. De alig mellette a Pilishez tartozó péterhegyi agyag-

bányák mögött a távolabbi börsönyi, cserhádi hegyek már mint a messzi magyar felvidék hírnökei integetnek felénk. Órákig időzhetnénk itten is és kutathatnánk a házrengetegben az ismertebbeket és szöhetnénk a közelebbi és távolabbi hegyekbe a sokat ígérő túraerveket.

Menetidő: Zsigmond-téri villamos megálló — kilátótorony: felfelé menet 25 perc, lejövet 20 perc.

Jánoshegyi kilátótorony fővárosunk legnagyobb és legnépszerűbb kilátó helye. Ide több irányból vezetnek kényelmes sétautak. Mi a zúgligeti villamos végállomásáról induló megszokottabb kék jelzéses utat válasszuk. A meredek Hunyadi-órom aljából kiágazó autótúton a kék jelzéssel balra térünk és jobboldalon a felhagyott kőbánya után, a Zúgligeti-út 20 sz. házzal szemben jobbra felmegyünk az erdei ösvényre (5 perc). Árnyas erdőben vezető utunkból a balra térő meredek ösvény a Tündér-hegyre vezet. Utána a jelzés eltávolodik a kerítéstől és balra tér (10 perc). Szépen kiépített utunkkal előbb piros-sárga-zöld turista-ösvényt, majd a Szép Juhászné felől érkező autótutat keresztezzük (13 perc) és további 2 percnyi út után védkunyhónál tarthatunk pihenőt. Innen déli irányba tér jelzésünk és kétszer keresztezzük az autótutat és balra tartunk, majd a csatlakozó előbbi hármasszínű jelzéssel egyült (12 perc) jobbra fordulunk, hogy néhány lépcsővel ismét a sétaúton haladjunk célunk felé. (Zöld jelzésű elágazás a jánoshegyi vendéglőhöz 15 perc). További 3 percnyi úttal ismét autótútra érkezünk, azon jobbra térünk és a baloldalon lévő Jánoshegyi-barlang (inkább alagútnak nevezhetnénk) után balra térünk a jelzett úttal, majd a jobbra csatlakozó zöld jelzéssel felérkezünk a jánoshegyi kilátóhoz (14 perc).

A kilátó négy emeletéről felejthetetlen kép tárul elénk. Délkeletnek fővárosunk háztengere ragadja meg érdeklődésünket. Az alig kiemelkedő Vár, Gellért-hegy, Sashegy mint jó tájékoztatók néznek felénk. A budaörsi kopasz Szekrényes, a Csiki-hegyek erdős vonulata, nyugat felé Budakeszi község mögött a Kiskopasz, északnyugat irányába a Nagyszénás, északon alattunk a Hárshegy, mögötte a Szarvashegy és Hármashatárhegy félkörében: Remete—Pesthidegkút—Szögliget községek egybeolvadó házsokadalma; a távolabbi Pilis, Börsöny, majd a Cserhát már kőbevesző hegyeire; kelet felé az óbudai hegyekre, a dunai szigetekre, a gödöllői hegyekre és a kelet felé elhúzódó dombokra kapunk itt nagyszerű képet. Mint hatalmas térkép fekszik alattunk fővárosunk közeli és távoli környéke!

A többfelé tartó utak közül a hűvösvölgyi villamoshoz levezetőt válasszuk. A már előbb említett zöld jelzéssel északnyugat felé állandóan ereszkedő sétaúttal háromszor keresztezzük az autótutat, majd sárga jelzést és egy jelzés nélküli sétautát. Így érkezünk 25 perc alatt a Budakeszi-úti városi vámhoz, elsősegélyhelyre, autóbusz megállóhoz, turista néven a Szép Juhásznéhoz. Ma már csak a hely őrzi Mátyás király mesészerű kalandjának emlékét. Ugyanígy a közelmúlt a „boldog békevilágban“ még szívesen látogatott neves vendéglő. Vagy nyolc éve lebontották még a falakat is. Itt jobbra térünk a széles Budakeszi úton. De egypercnyi út után a drótkerítés mellett a kékjelzésű úton balra, majd jelzéselágazásnál (5 perc), a zöldjelzésű úton jobbra tartunk. Utunk egyes kitettebb részéről szép kilátást kapunk a János-hegy irányába. Az árnyas erdei út jobb oldalán védkunyhóhoz érkezünk (10 perc), majd 6 perc múlva a baloldalon a Kis Hárshegyi sárga jelzést mellőzzük és további 8 perc alatt kiérkezünk az erdőből. Itt is kedves kép tárul elénk a Vár és Citadella környékére. Két perc után az út baloldalán határkő mellett, a balra levezető, előbb keskeny, majd kiszélesedő Lipótmezei úttal a Hidegkúti út keresztezése után az Alsóvölgy-utcán (12 perc) a hűvösvölgyi villamos megállóhoz érkezünk.

Menetidő: Zúgligeti villamos v. á. (kék jelzés) — védkunyhó: 30 p. — Jánoshegyi kilátó: 1 óra. Jánoshegyi kilátó (zöld jelzésen) — Budakeszi út: 25 perc — (kék, majd zöld jelzésen) védkunyhó: 45 perc. — Lipótmezei villamos megálló: 1 óra 15 perc.

Lapunk szűkre szabott terjedelme miatt nem ismertethetjük a budai hegyvidék többi sok szép kilátó helyét és több gyaloglást igénylő túraújtját. Ez alkalommal, mint bevezetőnkben is írtuk, csak a fővárosunkba érkezők érdeklődését szeretnénk felkelteni egy-két szép sétára a budai hegyekbe. Akik pedig érdeklődnek a Budapestet környező szép hegyek iránt, azok fogadják szívesen rövidre szabott kalauzszerű leírásunkat.

Babós Imre

Túróra

A művészetben alkalmazható erdélyi kőzetek. A visszatért erdélyi részek természeti kincsekben nagyon gazdagok... Márvány előfordulási helyek között legnevezetesebbek: Szárhegy, Tekerőpatak, Vasláb, Csíkszentdomokos és a Csíkszenttamás környéki bányák. Helyenként pl. Szárhegy határában gyönyörű fehér a márvány színe, de található sárga és szürke változatokban is. Óradna és Oláhszentgyörgy határában igen tömött, aprószemű és fehér-színű ez az anyag. A Lápos-völgyében fekvő Bucsonfalva és Erdőszállás környékén már durva szemű, kristályos mészkő, azaz márvány előfordulásokat említenek a régebbi feljegyzések... Sötét márványok főleg Szilágy megyében fordulnak elő. De fekete márványt még nem bányásztak itt sem... Általánosan mészkőnek nevezett kőzet Erdély területén nagy tömegekben található. Régen ismert Szucság, Feness, Egeres, Jegénye, Méra bányászata. Székelyföldön Nagy-Hagymást és Homoródalmás környékét, míg Szolnok-Dobokában és Szilágyságban a horgospataki, aranymezői, blenkmezői, sómezői előfordulási helyeket említjük a sok közül. Borszék határában a több köbméteres darabokban előforduló mésztufa, faragásra nagyon alkalmas. Ugyanezt találhatunk Csíkszentdomokos határában is... Az aragonit virágzó ipar alapját biztosítja Korondon. Egeres, Nagypetri gipsz anyagából dísz tárgyakat is készítenek. A zsibói gipsz zöldes változata régen ismert a szobrászatban... A sokféle homokkő, andezit, dacittufa, szerpentin és más nevű értékes kőzetváltozatok sokféle és kisebb-nagyobb mennyiségben fordulnak elő.

Természettudományi Közl. Bp. 1943. 75. köt. 6. sz.

Mint láthajuk, az erdélyi részeken turistáink sok szerencsével hódolhatnak kőzet-gyűjtő szenvedélyüknek. Ezeknek a lelőhelyeknek kutatásával újabb tartalmat vihetnek a kirándulásokba és kellemes emléktárgyakkal „megrakodva“ térhetnek vissza a hétköznapokba.

*

Régi kalotaszegi műemlékek... Magyarapus községet Felkapus néven már 1219-ben említi egy oklevél. Míg a másik Kapusról csak 1391-ben emlékeznek meg először. Így nyugodtan következtethetünk az itteni egyházak Arpád-kori származására...

Nagykapus dombon emelkedő templomához díszes faragású cín-terem kapun át juthatunk. Legszebb része a NY. falban illeszkedő, három karcsú oszlop-taggal díszített rézsutos kapuzata... A templom építészeti szerkezete magán viseli a vistai hatást, de már későbbi évek alkotása. Ezt bizonyítják a karcsú oszlopok és a növényi díszítő elemek alkalmazása...

A kiskapusi egyház szintén őriz románkori részleteket, de későbbi bővítése alkalmával nyert részletei már a XV. századból valók. Bennt a szentélyben kis szentségházat és a XVII. sz. származó sírköveket találunk. Nevezetessége templomunknak 1743-ban készült kazettás, virágokkal díszített hajó mennyezete. A híres Umling-család első munkájának tekinthetjük ezt a nagyszerű alkotást...

Ellenzék, 1943. augusztus 14.

B. I.

HIREK

Mátyás-túráinkról. Szövetségünk hivatalos túrái iránt igen változó az érdeklődés. Maroszszéki osztályunk tagjai valósággal versenyeznek egymás között, a kötött létszámú ünnepi túrákba bekerülésért. Több osztályunknál pedig lehangolóan gyenge az érdeklődés. Reméljük, hogy a még elkövetkező túrákon az eddig „lemaradt“ osztályok is javítanak táblázatunkban elfoglalt helyzetükön, illetőleg bekerülnek a névsorba. Hegyeink között idézzük a Hunyadiak nagy fiának dicső emlékét! Eddig beérkezett túra-jelentések alapján Mátyás-túra kimutatásunk a következő: Központ 149, Maroszszéki Osztály 135, Gutin Osztály 32, Budapesti tagok 30, Cibles (Széplés) Osztály 9, Csíkszéki Osztály 5, Meszes Osztály 2, Háromszéki Osztály 1. Összesen 363 tagrésztévő.

A székelyudvarhelyi Hargita Testedző Egyesület turista szakosztálya csatlakozott az EKE munkájához. A lelkes székelyudvarhelyi turisták, akik eddigi hasznos működésüket a Hargita Testedző Egyesületben fejtették ki és az elmúlt évben a Madarasi Hargitán menedékházat építettek, szorosabbá kívánva tenni a kapcsolatokat az EKE-vel, — utóbbi kezdeményezésére — a jövőben a HTE turista szakosztálya, mint az Erdélyi Kárpát Egyesület tagja szerepel. A több, mint félszáz tagot számláló szakosztálynak az EKE munkájába való bekapcsolódása úgy az EKE-nek, mint a magyar természetjárásnak értékes munkatársakat jelent. A lelkes turista csoport már eddigi munkájával is bebizonyította, hogy komoly harcosai a természetjáró-kultúrának, így nyugodt szívvel és tele bizalommal tekintünk további munkásságuk elé, anélkül, hogy van tökéletessé tenni Udvarhely és környékének turista kultúráját.

Akadályok a menedékházak építésében. A mostani háborús helyzetben a minden vonalon megkövetelt anyaggyártás és korlátozások következtében a menedékházak építésében is sok váratlan akadály merül fel. Emiatt a házak felépítésének időpontja előre pontosan nem számítható ki és rendszerint attól függ, sikerül-e az építéshez szük-

séges anyag beszerzése vagy nem. Természetesen az anyagbeszerzés nehézsége a menedékház építés legsúlyosabb gondjává lett. Jelenleg két nagyobb menedékháza épül az EKE-nek, az egyik a „Meszes“ hegység Nádastó nevű helyén, a másik a Csáky-csúcs alatt, a Kelemen-havasokban. — Az építést vezetők igen nagy feladatot vállaltak magukra és fáradságot, időt nem kímélve, önzetlenül igyekeznek a természetjárók kényelmét szolgáló menedékházak felépítését lehetővé tenni. Munkásságuk ma különösen nagy elismerést érdemel, mert a fentiek szerint igen nagy nehézségekkel kell megküzdeniük.

Rév—Zich-barlang útvonalon, a Sebeskörös mentén a központ új korlátokat készítettet és a barlangban meggyengült korlátokat is újjakkal pótolta. A menedékház előtt szintén új korlátok készültek.

Maroszszéki osztályunk hozzákezdett a Kelemen-menedékház építéséhez.

Besztercei osztályunk a Radnai-havasokban építendő menedékház kérdésével foglalkozik. A házat az Öregbercen, vagy pedig a Mihályos alatt szeretnék felépíteni.

Az EKE központja Kiruly fürdőn turista szállás létesítésével foglalkozik. Az erre a célra szükséges ház az ottani közbirtokosságé, a bérbevetelre vonatkozó tárgyalások megindultak. A ház közelében borvízfürdő van.

Dési osztályunk közli, hogy az erdőigazgatóság a széplésvölgyi és pisztrángosvölgyi erdészházakban berendezett turista szobát megszüntetni kívánja. Egyelőre dr. Balogh erdőtanácsos engedélye szükséges ahhoz, hogy az erdőszőlő házában szállást adjon.

Épül a leégett bükkerdei „Merza“-menedékház. Már a falai fel vannak rakva, reméljük, a tél folyamán már menedéket tudunk nyújtani a Bükk lelkes felkeresőinek.

Az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal kolozsvári kirendeltsége fényképpályázata. Az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal kolozsvári kirendeltsége, mint ismeretes, „Kalotaszegi és székely faragott kapuk“ címmel országos fényképpályázatot hirdetett. A pályázat határidejét a kirendeltség a fényképező társadalom részéről elhangzott kívánságok alapján október hó 1-ig meghosszabbította. A fényképpályázat részletes feltételi megkaphatók az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal kolozsvári kirendeltségén (Mátyás király-tér 10., I. em.).

Régi túranaplókból...

Egyesületünk 1902. július 26-án Sepsiszentgyörgyön tartott közgyűlése keretében ünnepelte tíz éves fennállását. **Radnóti Dezső** főtitkári beszámolójában részletesen megvilágította az EKE eddigi működését. Az első évtized legnagyobb munkájának a radnaborberek és dombháti fürdők fejlesztése érdekében végzett fáradozást mondotta. Különösen nemzeti szempontból volt nagy jelentősége az EKE itt kifejtett munkájának. A tíz év alkotásai között említette: a Detonátán, a Piliske aljában, Ponoron, Andrásy-havasokban, Dobrin-tetőn, Kis Királykőn, a Csukás-Téslai őrházban átalakított menedékházakat... A kolozsmegyei és bihari részekén végzett munkákkal kapcsolatosan a következőket mondotta: „A Szamos forrásvidékének feltárása, valamint az ezzel összefüggő Galbina hegység és a Csetátye teljeseen fel vannak tárva. A végzett munkálatok nagyszabásúak: utak, hidak, karfák, lépcsők, barlangi átjárók, védkunyhók könnyítik meg a turistáknak e páraltan szép vidéken a járást-kelest. Mulasztást követnénk el, ha fel nem említenők, hogy e munkálatokat **Czárán Gyula** tiszteleti tagunk személyesen vezeti s míg mi itt gyűlésezünk, addig ő vágja a sziklát és megnyitja a Bihar hegységet a turisták részére. Fejezzük ki köszönetünket e munkás tagunkkal szemben, kinek fáradozása és áldozata nélkül nem lettünk volna képesek ezeket a munkálatokat elvégezni.“ A Torda-hasadékon keresztül a vármegyével együtt gyalogutat, hidakat és menedékkunyhót létesítettünk. Irodalmi téren is értékes munkát végzett Egyesületünk. Állandóan megjelenteti Erdély c. folyóiratunkat. Az erdélyi, kolozsvári, hunyadmegyei kalauzok nagy keresletnek örvendenek. **Hankó Vilmos dr.** szerkesztésében ötezer példányszámban kiadott: Székelyföld c. díszmunka rövid idő alatt teljesen elfogyott. Ugyancsak Hankó szerkesztésében megjelent: Erdélyi fürdők c. kiadványunk pedig európai szemmel nézve is egyedülálló a maga nemében, — mondotta főtitkárunk. Majd bejelentette: Szent Anna-tónál, Gyilkostónál, Ünökön, Laposnyán, Gainán létesülő menedékházak tervei már elkészültek és hamarosan hozzáfognak az építkezésekhez.

1902 október 12-én országos ünnepség keretében leplezték le Kolozsvár díszét, **Mátyás király** szobrát, **Fadrusz János** nagyszerű alkotását. Ugyanezen a napon felavatta Egyesületünk gyopáros fehérselyem lobogóját és megnyitotta Mátyás király szülőházában **Néprajzi Múzeumunkat**. A szobor leleplezésére városunkba érkezett országos közéleti vezetők mind megjelentek ünnepségeinken és elismeréssel nyilatkoztak Egyesületünk sokoldalú működéséről.

*

... az EKE Múzeum anyagának összegyűjtését, a helyiségek be rendezését, az ott elhelyezett képek és könyvtár értékét, közel százezer koronára becsülték a szakértők.

Erdély, 1902. XI. évf.
B. I.

A vadregényes Hargitán kb. 1350 m. tenger színe feletti magasságban van az Erdélyi Kárpát Egyesület

Uz Bence menedékháza :

8 szoba 18 ágygal, 2 tömegszállás 36 ágygal.

Megközelítése: Csikszeredáig vonattal, innen naponta kétszer közlekedő Mávaut járáttal.

Hálódíjak: közös hálótermekben ágynemű nélkül EKE tagoknak 1 P, szövetségi tagoknak 1.50 P, nem turistáknak 2 pengő. Hálódíj ugyanott ágyneművel 1.60, 2.20 és 2.80 pengő a fenti sorrendben. Kettő és három ágyas szobákban 3.30, 4, 4.70 pengő. Hozzászámítanak még 10% kiszolgálási és 5% forgalmi adót. Levelezés: Székely Géza, Csikszereda, Kossuth Lajos-u. 26. sz.

Télen, nyáron nyitva. Korlátlan kirándulási lehetőségek a Hargita minden részébe.

Erdély kapujában, a Sebeskörös csodás völgyében, a Zichy csepkőbarlang közvetlen közelében áll az Erdélyi Kárpát Egyesület

Zichybarlangi menedékháza,

BCU Cluj / Central Library Cluj

ahol 17 szoba és közös turista háló áll a nyaralók rendelkezésére.

Megközelítése: Személyvonattal Zichybarlang megállótól 5 perc. Gyorsvonattal Rév nagyállomástól 6 km. gyalogút.

Hálódíjak: közös turista szálláson pokróc nélkül: 1 pengő. Egyágyas szoba díja EKE tagoknak 2, szövetségi igazolvánnyal ellátott turistáknak 3, nem tagoknak 4 pengő. Kétágyas szoba a fenti sorrendben 4, 6, 7 pengő. Teljes napi penzló napi háromszori bőséges étkezéssel EKE tagoknak 12.— P, szövetségi tagoknak 13.— P, nem turistáknak 14.— P. 8 napnál hosszabb ideig tartó ott tartózkodás után engedmény.

